

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Α. Του Υποκειμένου

Παρατηρήσεις:

- Το κατηγορούμενο του υποκειμένου αποδίδει ένα γνώρισμα στο υποκείμενο.
- Συνδέεται με το υποκείμενο με ένα συνδετικό ρήμα (βλ. πίνακας).

ΣΥΝΔΕΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ (ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ)	
Ρήμα	Απόδοση Ν.Ε.
εἰμί	είμαι
ὑπάρχω	είμαι
γίγνομαι, καθίσταμαι	γίνομαι
τυγχάνω	τυχαίνει να είμαι
διατελῶ	διατελώ
ἔφυν, πέφυκα	είμαι από τη φύση μου
λέγομαι	λέγομαι
καλοῦμαι, ὀνομάζομαι	ονομάζομαι
ἐκλέγομαι	εκλέγομαι
ἀποδείκνυμαι	διορίζομαι

- το κατηγορούμενο μπορεί να έχει τη μορφή ουσιαστικού, επιθέτου, αλλά και οποιαδήποτε άλλο μέρος του λόγου ή και πρόταση ολόκληρη.

- το κατηγορούμενο συμφωνεί, όταν είναι όνομα, σε πτώση, αριθμό και γένος με το υποκείμενο.

Παραδείγματα:

1. Ταῦτα ἐστί βέλτιστα.

2. Κερκυραῖοι εἰσὶν ξύμμαχοι
Ἀθηναίους.

3. Κορίνθιοι εἰσὶν οὗτοι.

4. Τὸ λακωνίζειν ἐστί φιλοσοφεῖν.

5. Ἡ Ἀσία ἐγγύς ἐστίν.

6. Ἐσμέν ὅ,τι ἂν ἐσθίωμεν.

7. Ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι.

8. Τοσαῦτα εἰσὶν τὰ ἀγαθὰ, ὥστε
πλούσιοι ἡγούμεθα.

Β. Του Αντικειμένου

Παρατηρήσεις:

- Αποδίδει στο αντικείμενο ενός δίπτωτου ρήματος ένα γνώρισμα.

- Συνήθως είναι σε πτώση αιτιατική, όπως και το αντικείμενο

Εξαιρέση: το ρ. χρῶμαι θέλει αντικείμενο και κατηγορούμενο σε δοτική

π.χ. Χρῶνται ἡμῖν βουλευταῖς.

- Το κατηγορούμενο του αντικειμένου μετατρέπεται στην παθητική φωνή σε κατηγορούμενο του υποκειμένου.

- Το κατηγορούμενο του αντικειμένου συνδέεται με το αντικείμενο με συνδετικό ρήμα.

ΣΥΝΔΕΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ (ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ)	
Ρήμα	Απόδοση Ν.Ε.
ὀνομάζω	ονομάζω
νομίζω	νομίζω
θεωρῶ	θεωρώ
ἡγοῦμαι	θεωρώ, νομίζω
ὑπολαμβάνω	θεωρώ
λαμβάνω	θεωρώ, παίρνω για
τίθημι	θεωρώ
ἐκλέγω	εκλέγω
αἶροῦμαι	εκλέγω, προτιμῶ
ποιῶ	καθιστώ
προσαγορεύω	ανακηρύσσω
καλῶ	φωνάζω
χρῶμαι	χρησιμοποιῶ ως, θεωρώ

Παραδείγματα:

1. Ὀνομάζουσιν τὸν Κῦρον βασιλέα.

2. Καλοῦμεν τοὺς ῥήτορας ἀγαθοὺς.

3. Αἶροῦνται Περικλέα στρατηγόν.

4. Ἡγοῦνται τὸ πλεόν πολέμιον.

5. Προστασίαν καὶ σκέπην ζωῆς ἐμῆς τίθημι.

Γ. ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ (μόνο του υποκειμένου)

Παρατηρήσεις:

- Όταν το κατηγορούμενο δεν τίθεται σε ονομαστική πτώση, αλλά σε γενική, ονομάζεται γενική κατηγορηματική.
- Το ρήμα της πρότασης είναι συνδετικό.
- Η γενική κατηγορηματική αποδίδει γνώρισμα στο υποκείμενο.
- Η γενική κατηγορηματική δηλώνει έννοιες που δηλώνει και ο ετερόπτωτος προσδιορισμός σε γενική και συγκεκριμένα (είδη και παραδείγματα):

1. Κτήση (γενική κατηγορηματική κτητική)

π.χ. Ἀγρός ἐστὶ κεραμέως.

2. Σύνολο που διαιρείται (γενική κατηγορηματική διαιρετική)

π.χ. Ὁ δῆμος ἐστὶ Ῥοδίων.

3. Ὑλη (γενική κατηγορηματική της ύλης)

π.χ. Ξόανον ἐστὶ ξύλου.

4. Ιδιότητα (γενική κατηγορηματική της ιδιότητας)

π.χ. Ναός ἦν ἐτῶν πεντακοσίων.

5. Αξία (γενική κατηγορηματική της αξίας)

π.χ. Οἰκία ἐστὶν ταλάντου.

6. Καταγωγή ή συγγένεια (γενική κατηγορηματική της καταγωγής)

π.χ. Οἱ παῖδες εἰσὶν πατέρων ἀγαθῶν.

- Αν από την πρόταση παραλειφθεί το συνδετικό ρήμα, η γενική κατηγορηματική μετατρέπεται σε απλή γενική ως ετερόπτωτος (κτητική, διαιρετική, της ύλης, της αξίας, της ιδιότητας, της καταγωγής).

Δ. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Παρατηρήσεις:

- Το επιρρηματικό κατηγορούμενο αποδίδει γνώρισμα στο υποκείμενο του ρήματος αλλά έχει επιρρηματική σημασία και ισοδυναμεί με επιρρηματικό προσδιορισμό.
- Το ρήμα της πρότασης δεν είναι συνδετικό.
- Το επιρρηματικό κατηγορούμενο ανάλογα με την επιρρηματική σχέση που δηλώνει μπορεί να είναι (είδη και παραδείγματα):

1. Του τόπου (συνήθως οι λέξεις *ἐφέστιος, ὑπαίθριος, πελάγιος, ἐναντίος, κ.ά.*)

π.χ. Οἱ ἰκέται ἐκάθοντο ἐφέστιοι (= δίπλα στους βωμούς ως ἰκέτες).

2. Του χρόνου (συνήθως οι λέξεις *πρωταῖος, δευτεραῖος, τριταῖος, σκοταῖος, ἡμεραῖος, ὄρθριος, νέος, γέρων, κ.ά.*)

π.χ. Ὁ στρατὸς ἀφίκετο δευτεραῖος.

3. Του τρόπου (συνήθως οι λέξεις *ἐκών, ἄκων, ἐθελοντής, ἐθελούσιος, ἄσμενος, ὑπόσπονδος, αὐθαίρετος, κ.ά.*)

π.χ. Ξενοφῶν ἐστράτευε ἐκών.

4. Του σκοπού (συνήθως οι λέξεις *βοηθός, στρατηγός, στόλος, αὐτοκράτωρ, ξύμμαχος, ἐπίκουρος, διδάσκαλος, ἄρχων, πρεσβευτής, κ.ά.*)

Θηραμένης ἐπέμπετο αὐτοκράτωρ.

5. Της σειράς (συνήθως οι λέξεις *πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, κ.ο.κ.*)

π.χ. Δημοσθένης ὤχετο τρίτος.

Ε. ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ Ή ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ

Παρατηρήσεις:

- Το προληπτικό κατηγορούμενο αποδίδει γνώρισμα στο υποκείμενο του ρήματος (σπάνια και του αντικειμένου) που αποκτάται σταδιακά ή και ως αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος.
- Η μετάφραση του προληπτικού κατηγορουμένου γίνεται με τις εκφράσεις με αποτέλεσμα να, ώστε να, με σκοπό να.
- Με προληπτικό κατηγορούμενο συντάσσονται ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη, αύξηση, κίνηση.

ΡΗΜΑΤΑ ΜΕ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	
Ρήμα	Απόδοση Ν.Ε.
αἴρω, αἴρομαι	υψώνω, υψώνομαι
ῥέω	ρέω
τρέφω	ανατρέφω
(ἐκ)πνέω	φυσώ
παιδεύω	εκπαιδεύω
διδάσκω	διδάσκω
αὕξω, αὕξάνω, αὕξομαι	αυξάνω, μεγαλώνω
παρασκευάζω	προετοιμάζω
κτίζω	οικοδομώ

Παραδείγματα:

1. Ἄνεμος πνεῖ μέγας.
2. Φίλιππος ἠϋξῆται ἐκ μικροῦ μέγας.
3. Τὴν πόλιν παρασκευάσαμεν αὐταρκεστάτην.
4. Σωκράτης ἐδίδασκε τοὺς φίλους αὐτοὺς σοφούς.
5. Ἀχελῷος ἐρρῶν μείζων.